

Юридичні науки

УДК 347.962

Гудима Віталій Валерійович

викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури

Львівський університет бізнесу та права

Гудыма Виталий Валерьевич

преподаватель кафедры судоустройства, прокуратуры и адвокатуры

Львовский университет бизнеса и права

Hudyma Vitaliy

Lecturer of the Department of Judiciary, Prosecution and Advocacy

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0001-6708-3910

**НАПРЯМКИ ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО
УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ФОРМУВАННЯ КОРПУСУ
ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ В УКРАЇНІ
НАПРАВЛЕНИЯ ПРАВОВОГО И ОРГАНИЗАЦИОННОГО
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОНЦЕПЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ
КОРПУСА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СУДЕЙ В УКРАИНЕ
DIRECTIONS OF LEGAL AND ORGANIZATIONAL IMPROVEMENT
OF THE CONCEPT OF FORMING A CORPS OF PROFESSIONAL
JUDGES IN UKRAINE**

Анотація. У статті представлено основні напрямки правового та організаційного удосконалення концепції формування корпусу професійних суддів в Україні. З'ясовано що правове та організаційне удосконалення концепції формування корпусу професійних суддів в Україні регулюється Конституцією України, Положенням про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді, Положенням про порядок та

методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, Висновком № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів. Встановлено, що судді мають регулярно брати участь у навчанні з ціллю підвищення моралі та етики. Доведено, що покращення рівня якості професійного навчання кандидатів, що претендують на посаду судді, необхідно здійснювати за рахунок проведення професійної підготовки внаслідок участі у навчальних проектах, безперервного навчання, постійного навчання суддів, навчання усіх кадрів, що працюють у судовій гілці влади, спеціальної підготовки для осіб, що претендують на посаду помічників суддів. Визначено, що формування високопрофесійного корпусу суддів має опиратися на засади систематичного оновлення професійних знань, вмінь і навичок суддів за рахунок підвищення кваліфікації. Встановлено, що процес формування корпусу професійних суддів в Україні повинен насамперед бути таким, який би викликав високий рівень довіри громадян і суспільства в цілому до нього. З'ясовано, що процедура формування корпусу професійних суддів в Україні повинна відбуватися в контексті процедури очищення судової влади. Визначено, що важливим напрямом удосконалення концепції формування корпусу професійних суддів в Україні повинно стати підвищення рівня авторитетності суддів у суспільстві. Встановлено, що корупція, рівень якої є досить високим в судовій сфері, впливає на зниження рівня довіри громадськості, при чому найпоширенішим видом корупції у цій системі є політичне втручання у діяльність судів і суддів. Визначено, що перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є удосконалення суспільного контролю за професійною якістю суддів, що виступає важливим етапом формування корпусу професійних суддів в Україні.

Ключові слова: суддя, корпус професійних суддів, правосуддя, судочинство, добросовісна поведінка, рівень довіри громадськості, корупція.

Анотація. В статті представлені основні напрямки правового і організаційного удосконалення концепції формування корпусу професійних судей в Україні. Виявлено, що правове і організаційне удосконалення концепції формування корпусу професійних судей в Україні регулюється Конституцією України, Положенням про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судьи, Положенням про порядок і методологію кваліфікаційної оцінки, показники відповідності критеріям кваліфікаційної оцінки і засоби їх встановлення, Висновком № 1 (2001) Консультативного ради європейських судей для Комітету міністрів ради Європи про стандартах незалежності судових органів і незмінності судей. Встановлено, що судьи повинні регулярно брати участь в навчанні з метою підвищення моралі і етики. Доведено, що покращення рівня якості професійного навчання кандидатів, претендуючих на посаду судьи, необхідно здійснювати за рахунок проведення професійної підготовки в результаті участі в навчальних проектах, неперервного навчання, постійного навчання судей, навчання всіх кадрів, працюючих в судовій галузі влади, спеціальної підготовки для осіб, претендуючих на посаду помічників судей. Визначено, що формування високопрофесійного корпусу судей повинно спиратися на принципи систематичного оновлення професійних знань, умінь і навичок судей за рахунок підвищення кваліфікації. Встановлено, що процес формування корпусу професійних судей в Україні повинен передусім бути таким, який би викликав високий рівень довіри громадян і суспільства в цілому до нього. Виявлено, що процедура формування корпусу

профессиональных судей в Украине должна происходить в контексте процедуры очистки судебной власти. Определено, что важным направлением совершенствования концепции формирования корпуса профессиональных судей в Украине должно стать повышение уровня авторитетности судей в обществе. Установлено, что коррупция, уровень которой достаточно высок в судебной сфере, влияет на снижение уровня доверия общественности, причем самым распространенным видом коррупции в этой системе является политическое вмешательство в деятельность судов и судей. Определено, что перспективами дальнейших исследований в этом направлении является совершенствование общественного контроля за профессиональным качеством судей, выступает важным этапом формирования корпуса профессиональных судей в Украине.

Ключевые слова: *судья, корпус профессиональных судей, правосудие, судопроизводство, добродетельная поведение, уровень доверия общественности, коррупция.*

Summary. *The article presents the main directions of legal and organizational improvement of the concept of forming a corps of professional judges in Ukraine. It was found that the legal and organizational improvement of the concept of forming a corps of professional judges in Ukraine is regulated by the Constitution of Ukraine, the Regulations on the Competition for the Vacant Judge Position, the Regulations on the Procedure and Methodology of Qualification Assessment, Indicators of Compliance with the Qualification Assessment Criteria and the Means of Their Establishment, the Conclusion No. 1(2001) of Advisory Council of European Judges for the Committee of Ministers of the Council of Europe on standards for the independence of the judiciary and the irremovability of judges. It has been established that judges should regularly participate in training in order to improve morale and ethics. It*

has been proved that the improvement of the quality level of professional training of candidates applying for the position of a judge must be carried out through professional training as a result of participation in training projects, continuous training, continuous training of judges, training of all personnel working in the judicial branch of government, special training for persons applying for the position of assistant judges. It was determined that the formation of a highly professional corps of judges should be based on the principles of systematic renewal of professional knowledge, skills and abilities of judges through professional development. It has been established that the process of forming a corps of professional judges in Ukraine should, first of all, be such that would cause a high level of trust of citizens and society as a whole in him. It was found that the procedure for the formation of a corps of professional judges in Ukraine should take place in the context of the procedure for clearing the judiciary. It has been determined that an important direction for improving the concept of forming a corps of professional judges in Ukraine should be increasing the level of authority of judges in society. It was found that corruption, the level of which is quite high in the judicial sphere, affects the decrease in the level of public confidence, and the most common type of corruption in this system is political interference in the activities of courts and judges. It has been determined that the prospects for further research in this direction are the improvement of public control over the professional quality of judges, it is an important stage in the formation of the corps of professional judges in Ukraine.

Key words: *judge, corps of professional judges, justice, legal proceedings, virtuous behavior, level of public confidence, corruption.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку правової держави характеризується посиленими вимогами до діяльності судової гілки влади. Окрім того, особливий погляд у такому контексті націлений на вимоги до

кандидатів, що претендують на посади суддів, а також на те, як та на яких засадах має відбуватись формування корпусу професійних суддів в Україні. Важливою вимогою у такій процедурі виступає наявність бездоганної репутації. Кандидати, що претендують на посади суддів, повинні мати бездоганну репутацію і не заплямовувати її протягом періоду, коли вже будуть суддями та здійснюватимуть правосуддя. Тому тут слід наголосити на тому, що кандидат, що претендує на посаду судді, не може стати суддею, якщо його репутація прямо суперечить поставленим у законодавстві та стандартах вимогам до посади судді.

З огляду на те, актуальність тематики наукового дослідження націлена на вивчення вимог до посади судді та особливостей формування корпусу професійних суддів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування корпусу професійних суддів в Україні досліджується багатьма науковцями та практиками-юристами. Зокрема, особливі дослідження в окресленому напрямку проводять В. Городовенко [1], В. Єгорова [2], А. Костенко [3], І. П’ятак [4], Л. Скомороха [5], С. Степанов [6], О. Хотинська-Нор [7] та інші.

Відтак, у праці Л. Скоморохи [5] зазначено, що справедливий суд в Україні може настати лише тоді, коли підхід до формування корпусу суддів буде об’єктивним та прозорим. Тому для досягнення такого завдання слід насамперед чітко та на законодавчих засадах урегулювати процес добору кандидатів, що претендують на посаду суддів. З огляду на неузгодженість та невідповідність правових норм щодо процедури призначення кандидатів на посади, слід насамперед їх привести у відповідність, що дозволить у перспективі знизити рівень зловживань зі сторони посадових осіб та зменшити тиск на формування корпусу суддів.

Водночас А. Костенко [3] зауважує, що важливим етапом реалізації судової реформи в Україні виступатиме проведення спеціальної підготовки

кандидатів, що претендують на посади суддів, у Національній школі суддів України. На думку заслуженого юриста України, така професійна підготовка, яку проводитиме Національна школа суддів України, дозволить сформувати корпус професійних висококваліфікованих суддів.

Разом з тим, С. Степанов [6] стверджує, що концепція формування корпусу професійних суддів в Україні має базуватися на принципах законності, самостійності, незалежності, незмінності та професіоналізму.

Вивчення джерел [1–7] показало, що проблематика формування корпусу професійних суддів в Україні з позиції правового та організаційного удосконалення вимагає проведення ґрунтовніших досліджень.

Мета статті. Метою статті є представити основні напрямки правового та організаційного удосконалення концепції формування корпусу професійних суддів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто відмітити, що суддя, окрім поставлених до нього у законодавстві та стандартах вимог, повинен розумно відділяти межі гарантій, якими забезпечується його незалежність, з ціллю не посягання на всюдозволеність. Що стосується особистісних якостей кандидатів, що претендують на посаду судді, то вони виступають важливим критерієм розгляду судових справ та ухвалення за ними справедливих і законних судових рішень.

Неправильним слід вважати твердження, за якого судді мають і зобов’язані ухвалювати судові рішення, керуючись лише правом. В ухваленні судового рішення суддя має дотримуватись правових норм, керуючись при цьому принципами оптимальності і раціональності. Разом з тим, слід відмітити, що судді мають регулярно брати участь у навчанні з ціллю підвищення моралі та етики. Підтримуючи таку позицію, слід відмітити, що суддя повинен здійснювати правосуддя відповідно до вимог професійної етики і професійної обізнаності.

Тому в основі ключової умови для кандидатів, що претендують на посаду судді, лежить обов’язкове проходження професійної підготовки. Таку підготовку здійснюють компетентні фахівці, що мають значний правовий досвід і бездоганну репутацію. З огляду на те, потрібно відзначити, що покращення рівня якості професійного навчання кандидатів, що претендують на посаду судді, необхідно здійснювати у таких напрямках, як:

- професійна підготовка у сфері участі у навчальних проектах, внаслідок чого навчання кандидатів, що претендують на посаду судді, проходить як на національному, так і на міжнародному рівнях;

- проведення безперервного навчання (фінансування має бути у достатніх обсягах) з мінімальною, але оптимальною тривалістю часу, в контексті дотримання принципу безперервності навчання;

- формування високопрофесійного корпусу суддів внаслідок проведення постійного навчання суддів, яке виступатиме як правовим завданням, так і обов’язком суддів;

- навчання усіх кадрів, що працюють у судовій гілці влади з ціллю підвищення рівня і якості роботи судової системи та досягнення оптимальності ухвалення судових рішень (для реалізації цього напрямку слід розробити різні тренінгові програми);

- проведення спеціальної підготовки для осіб, що претендують на посаду помічників суддів.

Опираючись на такі напрямки покращення рівня якості професійного навчання кандидатів, що претендують на посаду судді, ректором Національної школи суддів України М. Оніщуком [8] висунуто думку про те, що важливе значення набуває питання національних стандартів суддівської освіти у контексті навчання та підготовки кандидатів, що претендують на посаду суддів. Основа національних стандартів суддівської освіти має бути змістовно наповненою необхідними курсами

(при цьому особливу увагу слід зосередити на соціальному аспекті та міжнародній правозастосовній практиці) і спеціально розробленими методиками їх викладання.

Разом з тим, ключові критерії оцінювання рівня професійних знань, вмінь і навичок за підсумками проходження навчальної програми (навчального курсу) повинні бути визначені згідно мети навчання та мають відображати наявні потреби суддів.

Практика показує, що формування високопрофесійного корпусу суддів має опиратися на засади систематичного оновлення професійних знань, вмінь і навичок суддів за рахунок підвищення кваліфікації. Такий спосіб сьогодні має активне застосування у багатьох демократичних державах, причому результати реалізації є на доволі високому рівні. Щодо України, то слід відмітити, що навчання, враховуючи його обов'язковість, визначену правом, носить факультативний характер [1, с. 118].

Акцентуючи увагу на зазначеному, треба наголосити, що підвищення рівня кваліфікації високопрофесійних суддів має стати особливим звичним завданням у напрямку підготовки компетентних фахівців сфери права.

Стосовно особливостей добору кандидатів, що претендують на посаду суддів, то тут присутні як позитивні, так і негативні сторони. Нещодавно було проведено круглий стіл, де учасниками були судді Верховного Суду. Голова Касаційного цивільного суду, що є у складі Верховного Суду, Б. Гулько заявив, що відбір кандидатів, що претендують на посаду суддів, є своєрідним «марафоном». З огляду на те, Б. Гулько запропонував дещо спростити таку процедуру з ціллю підвищення її ефективності. Окрім того, особливу увагу суддя звернув на обов'язковість усунення перешкод, що не дозволяють прозоро проводити конкурси добору кадрів на посади суддів [2].

Підтримуючи позицію Б. Гулька, доцільно зауважити, що процес формування корпусу професійних суддів в Україні повинен насамперед

бути таким, який би викликав високий рівень довіри громадян і суспільства в цілому до нього. Тому такий процес має складатися із низки етапів, кожен із яких кандидати, що претендують на посади суддів, мають успішно пройти. З огляду на те, успішне проходження цих етапів дозволить сформувати склад достойних суддів у судовій гілці влади.

Окрім того, опираючись на думку багатьох науковців, що проводять дослідження у напрямку удосконалення концепції формування корпусу професійних суддів, слід відмітити, що процес добору кандидатів, що претендують на посади суддів, має відбуватись за чітко визначеними критеріями. За цими критеріями оцінюватимуться практичні результати проходження кандидатами, що претендують на посади суддів, визначених етапів. Разом з тим, недоречним є висунення вимог до кандидатів, що не передбачені вітчизняним законодавством в контексті здійснення підготовки.

Не менш важливого значення у процесі добору кадрів на посади суддів займає етап проведення конкурсу на зайняття посад, які є вакантними. Відтак, із 2016-го року чинним є Положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді [9].

Поряд з тим, оголошення про конкурс на зайняття вакантних посад проводиться на основі рішення, ухваленого Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на відповідному засіданні. Повідомлення про рішення розміщується на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і на офіційному веб-порталі Судової влади України. Також Вища кваліфікаційна комісія суддів України публікує оголошення у різних друкованих засобах масової інформації, але не пізніше, ніж за місяць проведення такого конкурсу [10].

Аналіз Положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді, затвердженого Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, дозволяє відмітити, що кандидати, що претендують на посаду

судді, мають право брати участь у конкурсі на зайняття посад, що є вакантними, тільки у одному суді. Така засада свідчить, що підсумок конкурсного добору може бути обмежений випадковістю. Тому процес формування корпусу суддів за таких обставин виступає ніщо інше як лотерейний квиток. Опираючись на останній досвід добору кадрів на посади суддів, за результатами конкурсу рекомендованими на посади суддів були ті кандидати, що мали невеликий бал. Водночас кандидати, що мали дійсно високий бал, були залишені у резерві (як наслідок вони зможуть при умові відсутності нових конкурсів завершити участь у процедурі добору кадрів, якщо термін перебування їх у суддівському резерві мине). Потрібно відмітити і ряд інших випадків, зокрема той випадок, коли кандидати, що претендують на посаду судді, мали намір здійснювати судочинство у певних судах, проте були певні, що їх рейтинговий бал є не достатнім для їх перемоги. За таких обставин кандидати не брали участі у конкурсі у тому суді. Одним із способів вирішення такої проблеми може бути визначена у законодавстві правова можливість, згідно якої, кандидати, що претендують на посади суддів, можуть брати участь у конкурсі одночасно у кількох судах. Окрім того, кандидати наголошують на закріпленні їх права у законодавстві про встановлення пріоритетності посад суддів. Такий хід проведення конкурсного добору на зайняття посад був реалізований в Україні у сфері освіти [11].

Тут доцільно відзначити те, які наслідки матиме правова регламентація дозволу кандидатам, що претендують на посаду суддів, брати участь у конкурсах на зайняття посад, що є вакантними, у кількох судах одночасно? З огляду на те, можливими, при тому позитивними, наслідками можуть бути:

– найкращі кандидати, що претендують на посаду суддів, зможуть займати вакантні посади;

- значно скоротяться витрати на проведення конкурсів, тому що знизиться кількість таких конкурсів;
- підвищиться рівень ефективності проведення конкурсного добору;
- оптимальне заповнення вакантних посад.

При цьому, проведенню кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні перешкоджає ряд проблем. Як вважає Р. Куйбіда (голова правління Центру політико-правових реформ), однією із таких проблем виступає проблема непрозорості процедури кваліфікаційного оцінювання. Тому формування корпусу професійних суддів в Україні проводиться поверхнево, при чому перевірка цієї процедури є формальною. У повному обсязі не проводиться оприлюднення досьє судді. До прикладу, мала місце навіть така ситуація, коли Вищою кваліфікаційною комісією суддів України було проведено співбесіди із кандидатами, що претендують на посади суддів, однак на той момент Громадська рада доброчесності ще не мала сформованого нового складу [12].

З огляду на проблему непрозорості оцінювання кандидатів, що претендують на посади суддів, слід відмітити, що потрібно насамперед ретельно перевіряти письмові роботи кандидатів, водночас їх досьє повинні бути оприлюднені. У такий спосіб громадськість зможе побачити, що процес є прозорим та виразити особисте бачення того, чи є процедура добору кандидатів, що претендують на посади суддів, справедливою. Разом з тим, потрібно також особливу увагу звернути на те, що кандидати, що претендують на посади суддів, обираються суддями. Як правило, така пропозиція є успішною, проте високий рівень ефективності можна досягти тоді, коли існує високий рівень довіри як до суддів, так і до держави загалом. У протилежному випадку позиція громадськості виходить із того, що судді у ході добору кандидатів, обирають таких, як вони самі [13].

Варто відзначити, що процедура формування корпусу професійних

суддів в Україні повинна відбуватися в контексті процедури очищення судової влади. Проте, практика свідчить, що доволі частими є випадки, коли голови судів мають значний вплив на суддів, що здійснюють в них судочинство. Окрім цього, ще однією поширеною проблемою виступає проблема не підтвердження законності походження майна. Останнім часом за такою підставою не було звільнено жодного суддю із посади [14].

Одним із можливих варіантів вирішення таких проблем виступає відхід від процедури добору кандидатів, що претендують на посади суддів, самими суддями. З огляду на те, формування корпусу професійних суддів в Україні слід проводити за процедурою добору кандидатів, що претендують на посади суддів, де добір здійснюватимуть як представники судових органів, так і представники громадських організацій. Варто відмітити, що судова влада в Україні, як в країні із перехідною демократією, не може самостійно вийти на високий рівень справедливості і прозорості діяльності. Тому доцільним буде залучення громадськості у процеси добору кандидатів, що претендують на посади суддів. Це, своєю чергою, забезпечить якісне оновлення корпусу суддів [15].

Дослідження доводять, що рівень довіри суспільства до діяльності судової системи в Україні є низьким. До прикладу, у інших більш розвинутих демократичних державах, судова влада навпаки користується доволі високим рівнем довіри громадян. Варто відмітити і те, що зростає рівень довіри до судової системи тих осіб, що насамперед користувалися судовими послугами і були безпосередніми учасниками судового процесу. Такий приклад свідчить про позитивний досвід представників громадськості у діяльності системи правосуддя в Україні.

Доцільно зауважити, що проблематика формування корпусу професійних суддів в Україні тісно взаємопов'язана із іншими загальнодержавними проблемами. Підтримуючи позицію О. Хотинської-Нор, потрібно зазначити, що діяльність судової влади є певним чином

відзеркаленням дій суспільства, в якому проводиться судочинство. Тому представникам судової влади рекомендується більш коректніше реагувати на нововведення, які відбуваються у процесах судоустрою і судочинства [7, с. 187–188].

Рівень довіри суспільства до діяльності професійних суддів базується також і на інформації, яку одержує громадськість, про них та їхню діяльність в контексті розгляду судових справ та ухвалення за ними судових рішень. Мають місце ситуації, коли судова влада, не замислюючись над тим, самостійно підриває свій авторитет внаслідок ухвалення рішень чи представлення неетичної поведінки. Тому, опираючись на таку проблему, професійні судді повинні ухвалювати судові рішення згідно законодавчих норм, при чому взаємодіяти із громадськістю у ході ухвалення таких рішень. Такі пропозиції щодо удосконалення концепції формування корпусу професійних суддів в Україні виступають основою багатьох наукових дискусій. Варто відмітити, що все більшої актуальності та значних обговорень серед науковців набувають також питання організування різних прес-конференцій одразу після проведення судових засідань з ціллю обґрунтування ухвалених судових рішень за резонансними (гучними) судовими справами [16].

Одними із ключових завдань реформування судової гілки влади виступають посилення незалежності професійних суддів і очищення судової системи. Результати проведеного опитування щодо вивчення позиції громадськості стосовно прозорості діяльності представників судової системи засвідчують, що на сьогодні процедура очищення судової гілки влади не має значних перспектив та позитивних досягнень [17].

Тому одним із шляхів вирішення цієї проблеми виступає проведення конституційної реформи у напрямку правосуддя. Такі дії дозволять краще оптимізувати діяльність професійних суддів і посилити рівень довіри громадськості до їх діяльності в контексті здійснення правосуддя.

З огляду на те, проведення судової реформи в Україні має забезпечити прозорість і відкритість процедури добору кандидатів, що претендують на посаду суддів. Разом з тим, поведінка суддів у ході здійснення правосуддя має відповідати вимогам, не тільки визначеним законодавством, але і вимогам, які висуває суспільство [14].

Варто відмітити і те, що у зв’язку із проведенням судової реформи у 2016-му році, на сьогодні не до кінця відбувся процес очищення корпусу суддів в Україні. Як вважає ряд науковців, вагомою причиною цього стало ігнорування з боку Вищої кваліфікаційної комісії суддів України випадків, за якими судді порушували законодавством визначені вимоги. Ця проблематика стосується також і кандидатів, що претендують на посади суддів, оскільки доволі часто із їх боку виникали порушення вимог доброчесної поведінки.

Насамперед слід відмітити, що початок регулювання суспільних відносин у судочинстві має відбутися внаслідок внесення змін до Конституції України [18]. Так, першочергово слід внести зміни у розділ VIII «Правосуддя».

Разом з тим, у науковому виданні «Судова реформа: як громадяни можуть зробити її успішною» наведено позицію, згідно якої пропонується виключити із Конституції України розділ про прокуратуру. Така позиція підтверджується думкою про те, що прокуратура у пострадянських державах виступала потужним державним органом. За Верховною Радою України як і раніше залишається право на висловлення недовіри прокурору, а за Президентом України – право на призначення осіб на посаду прокурора у відповідності із погодженням цієї дії із парламентом. Тут слід зауважити, що наявність такого права як у Президента України, так і Верховної Ради України може певним чином забезпечити так звану залежність органів прокуратури від впливу політичних сил [19, с. 10–11].

Треба відмітити, що важливим напрямом удосконалення концепції

формування корпусу професійних суддів в Україні повинно стати підвищення рівня авторитетності суддів у суспільстві. Для цього слід запровадити інститут Громадської ради доброчесності.

Попри те слід відмітити, що особливу роль у контексті формування корпусу професійних суддів в Україні відіграє Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Тому проведення судової реформи в Україні насамперед дозволить удосконалити процедуру добору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. З огляду на те, ключовим напрямком удосконалення виступатиме проведення перевірки кандидатів, що претендують на членство у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, на відповідність їхньої поведінки вимогам доброчесності [4].

Акцентуючи увагу на зазначеному вище, слід погодитися із такою пропозицією, згідно якою має бути передбачено проведення перевірки кандидатів на членство у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України на відповідність вимогам доброчесності поведінки. Тому перед персональним складом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України повинні висуватися такі вимоги, як і перед іншими представниками органів судової влади. З огляду на те, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України мають проходити перевірку на відповідність доброчесності поведінки. Успішна реалізація такого завдання дозволить підвищити рівень довіри громадян до діяльності судової гілки влади.

При цьому слід відмітити, що законодавче закріплення положення про проходження перевірки членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України зумовлює виникнення низки проблем. Зокрема невирішеною залишається проблема суб'єкта, на якого буде покладено процес здійснення перевірки.

Окрім відповідності вимогам доброчесності поведінки, судді повинні здійснювати покладені на них посадові обов'язки, дотримуючись вимог законності та прозорості діяльності. Щодо прозорості діяльності, то

важливою перешкодою для цього виступає присутній в Україні досить високий рівень корупції в усіх органах державної влади, у тому числі у судовій гілці влади. Варто відмітити, що корупція, рівень якої є досить високим в судовій сфері, впливає на зниження рівня довіри громадськості. Найпоширенішим видом корупції у судовій системі виступає політичне втручання у діяльність судів і суддів [20].

Треба відзначити, що боротьба із корупцією та її проявами не має виступати одностороннім процесом. Судді у взаємодії із суспільством також повинні брати активну участь у боротьбі із проявами корупційних правопорушень.

Тому боротьба із корупцією та її проявами у системі судової влади має відбуватись за рахунок:

- постійного моніторингу та повідомлення правоохоронним органам про неправомірні дії, що носять корупційний характер, зі сторони представників судових органів чи інших органів державної влади;
- повідомлення засобів масової інформації про вчинення неправомірних дій, що носять корупційний характер, представниками судових органів чи інших органів державної влади;
- повідомлення Національного антикорупційного бюро про вчинення неправомірних дій, що носять корупційний характер, представниками судових органів чи інших органів державної влади;
- повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про вчинення неправомірних дій, що носять корупційний характер, представниками судових органів чи інших органів державної влади;
- участі громадських об'єднань, основна діяльність яких націлена на протидію та подолання корупції;
- участі у різних мітингах, протестах, демонстраціях, на яких пропагуються засади подолання корупції у судовій гілці влади.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами опрацювання джерел [1–21] розкрито та представлено напрямки правового та організаційного удосконалення концепції формування корпусу професійних суддів в Україні. З'ясовано також, що:

- правове та організаційне удосконалення концепції формування корпусу професійних суддів в Україні регулюється Конституцією України, Положенням про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді, Положенням про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, Висновком № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів;

- судді мають регулярно брати участь у навчанні з ціллю підвищення моралі та етики;

- покращення рівня якості професійного навчання кандидатів, що претендують на посади суддів, необхідно здійснювати за рахунок проведення професійної підготовки у сфері участі у навчальних проектах, безперервного навчання, постійного навчання суддів, навчання усіх кадрів, що працюють у судовій гілці влади, спеціальної підготовки для осіб, що претендують на посаду помічників суддів;

- формування високопрофесійного корпусу суддів має опиратися на засади систематичного оновлення професійних знань, вмінь і навичок суддів за рахунок підвищення кваліфікації;

- процес формування корпусу професійних суддів в Україні повинен насамперед бути таким, який би викликав високий рівень довіри громадян і суспільства в цілому до нього;

- процес добору кандидатів, що претендують на посаду суддів, має відбуватись за чітко визначеними критеріями, за якими оцінюватимуться практичні результати проходження ними визначених етапів;

– проведення правової регламентації щодо дозволу кандидатам, що претендують на посаду суддів, брати участь у конкурсах на зайняття посад, що є вакантними, у кількох судах одночасно дозволить: 1) найкращим кандидатам, що претендують на посади суддів, займати вакантні посади; 2) значно скоротити витрати на проведення конкурсів, тому що знизиться кількість таких конкурсів; 3) підвищити рівень ефективності проведення конкурсного добору; 4) оптимально заповнити вакантні посади;

– процедура формування корпусу професійних суддів в Україні повинна відбуватися в контексті процедури очищення судової влади;

– з метою підвищення рівня довіри суспільства до діяльності професійних суддів, професійні судді повинні ухвалювати судові рішення згідно законодавчих норм, при чому взаємодіяти із громадськістю у ході ухвалення таких рішень;

– важливим напрямом удосконалення концепції формування корпусу професійних суддів в Україні повинно стати підвищення рівня авторитетності суддів у суспільстві;

– корупція, рівень якої є досить високим в судовій сфері, впливає на зниження рівня довіри громадськості, при чому найпоширенішим видом корупції у цій системі є політичне втручання у діяльність судів і суддів.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є удосконалення суспільного контролю за професійною якістю суддів, що виступає важливим етапом формування корпусу професійних суддів в Україні.

Література

1. Городовенко В. Періодичне навчання суддів та координаційні практики // Слово Національної школи суддів України. 2014. № 1. С. 116–121.
2. Єгорова В. С. Конституційно-правовий статус суддів судів загальної

- юрисдикції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2008. 17 с.
3. Костенко А. Спеціальна підготовка кандидатів на посаду судді // Слово національної школи суддів України. 2013. № 1 (2). С. 8–14.
 4. П’ятак І. ВККС України: реформувати не можна залишати / Центр демократії та верховенства права, 02.07.2019. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/vkksu-judicial-reform/> (дата звертання: 01.04.2021).
 5. Скомороха Л. В. Організаційно-правові та процедурні аспекти практики формування суддівського корпусу в Україні // Вісник Вищої ради юстиції. 2010. № 1. С. 31–41.
 6. Степанов С. В. Принципи формування суддівського корпусу України // Правова держава. 2017. № 26. С. 41–44.
 7. Хотинська-Нор О. З. Теоретичні засади судової реформи: окремі аспекти // Вісник Академії адвокатури України. 2015. Т. 12, № 2. С. 184–193.
 8. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Київ. 2015. 708 с.
 9. Положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді: Затверджено рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 02.11.2016 р. № 141/зп-16. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS30705> (дата звертання: 01.04.2021).
 10. Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення від 03.11.2016 р. № 143/зп-16. URL: https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/poriadok_ta_metod.pdf (дата звертання: 01.04.2021).
 11. Добір у судді – 2017: пропозиції щодо вдосконалення процедури

- конкурсу на посаду суддів // Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/138408-dobir-2017-propozitsiyi-schodovdoskonalennya-protседuri-konkursu-na-posadi-suddiv> (дата звертання: 01.04.2021).
12. За наслідками проходження оцінювання звільнено лише 15 суддів – громадськість назвала основні недоліки процесу оцінювання суддів / Центр політико-правових реформ, 05.04.2019. URL: [http://185.65.244.102/ua/news/20873638-za-naslidkami-prohodzhennya-otsinyuvannya-zvilнено-lishe-15-suddiv--gromadskist-nazvala-osnovni-nedoliki-protsesu-otsinyuvannya-suddi](http://185.65.244.102/ua/news/20873638-za-naslidkami-prohodzhennya-otsinyuvannya-suddiv--gromadskist-nazvala-osnovni-nedoliki-protsesu-otsinyuvannya-suddi) (дата звертання: 29.04.2021).
13. Феміда приходять в сірому. URL: <https://zbruc.eu/node/81298> (дата звертання: 01.04.2021).
14. Судова реформа в Україні: лайфхаки для країн, що трансформуються / Центр політико-правових реформ, 21.09.2018. URL: <https://www.pravo.org.ua/ua/news/20873279-sudova-reforma-v-ukrayini-layfhaki-dlya-krayin,-scho-transformuyutsya> (дата звертання: 01.04.2021).
15. Висновок № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів від 01.01.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a52#Text (дата звертання: 01.04.2021).
16. Куйбіда Р., Жернаков М., Серeda М. Інструменти зміцнення довіри до суду в Україні: аналітична записка / Центр економічної стратегії, 2019. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/ЦППР-final-UA-2.pdf> (дата звертання: 01.04.2021).
17. Як громадськість може впливати на судову реформу? У Дніпрі відбувся тренінг для експертів. URL <https://uplan.org.ua/news/iak-hromadskist-mozhe-vplyvaty-na-sudovu-reformu-u-dnipri-vidbuvsia->

- treninh-dlia-ekspertiv/ (дата звертання: 01.04.2021).
18. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254 к/96-ВР (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звертання: 01.04.2021).
 19. Судова реформа: як громадяни можуть зробити її успішною: посібник / Р. Куйбіда, О. Лебедь, Р. Ліхачов, О. Трубенкова; за заг. ред. Р. Куйбіди. К.: ФОП Москаленко О. М., 2018. 62 с.
 20. Куйбіда Р., Смалюк Р., Серeda М. Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні: Альтернативна доповідь за 2019 рік. Київ: Центр політико-правових реформ, 2020. URL: <http://185.65.244.102/img/books/files/1588586222cplr.%20shadow%20report%20on%20judges%20independence%202019.pdf> (дата звертання: 01.04.2021).
 21. Skoromnyy Y., Skrynkovsky R. Lustration as a Particular Procedure for Bringing a Judge to Justice in Ukraine // Path of Science. 2020. Vol. 6, No. 11. P. 1001–1009. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.64-1>